

Inledning

Jonas Nordin

Inom forskningen är Europas 1700-tal allmänt känt som en brytnings- eller övergångstid. Många samhällsfenomen började då få en skepnad som gör dem igenkännbara för nutidsmänniskan. Seklet fascinerar i retrospektiv genom att bära prägeln av gamla tankevärldar samtidigt som den nya tidens inbrott förväntas. Detta förhållande utgör både en lockelse och en fara för forskaren. Vi söker gärna rötterna till vår nutid i 1700-talet, men samtidigt är det lätt att överbetona de framåtblickande tendenserna. Fastän vi kan finna spåren av moderna fenomen i seklets sociala utjämnings-tendenser, i vetenskapliga framsteg, i en radikaliserad politisk debatt, i en allt mer sekulariserad världsbild, så är det också lätt att överbetona den samtida betydelsen av alla dessa strömningar. Trots allt härskade ännu *l'ancien régime* på de flesta områden.

Till de faktorer som brukar få karakterisera Upplýsningen räknas allmänt framväxten av ett modernt vetenskapligt förhållningssätt och en tilltagande sekularisering, det senare dels i form av en avmystifierad världsbild, dels i form av kritik mot den världsliga kyrkan. För alla som studerat perioden är det samtidigt uppenbart att världsbilden ännu inte förändrats på djupet och hos de bredare lagren. Religionen genomströmlade både samhällstänkande och privatmoral, den utmanades samtidigt av folkliga föreställningar om en magisk och besjälad värld och den rationalistiska vetenskapen var långtifrån hegemonisk. Utifrån moderna föreställningar kan detta te sig motsägelsefullt, men 1700-talsmänniskan var inte annorlunda än dagens: meningsbrytningar fanns då som nu mellan grupper och individer och liksom i dag kunde den enskilde finna ordning och sammanhang i tankesystem som inte behövde vara logiskt fullt konsistenta.

Under temat *tro och vetande* vill årets utgåva av *Sjuttonhundratalet* få dessa frågor belysta ur olika aspekter. Som bidragen visar kunde tro och vetande ibland stå som motpoler medan begreppen andra gånger var varandras förutsättningar. Uppsatserna lämnar exempel från en rad områden och berör frågor om religion och politik, om religiösa ritualer och förhållandet mellan kyrka och stat, om konfrontationen mellan luthersk-ortodoxa trosföreställningar och pietism, om 1700-talets disputationsväsende och en hel del annat.

Ambitionen med *Sjuttonbundratat* är att vara ett betydelsefullt forum för tvärvetenskapligt utbyte av kvalificerad forskning om 1700-talet. När många discipliner med skilda akademiska kulturer skall samsas under ett tak är det angeläget med sakkunnig kontroll. För kvaliteten på bidragen borgar inte minst de lektörer som i tysthet gör ett viktigt arbete genom att anonymt granska bidragen. Normalt genomgår uppsatserna inspektion av två lektörer, varav åtminstone den ena skall vara verksam i ett annat land än författaren. Redaktören vill härmed uttrycka sin tacksamhet för deras nedlagda mödor!

Årets utgåva av *Sjuttonbundratat* har en tydlig nordisk dimension, vilket är mycket glädjande. Sällskapet för 1700-talsstudier har systerföreningar i samtliga nordiska länder och för närvarande förs diskussioner om ett fördjupat samarbete kring en gemensam årsskrift. Om eller när denna kan lanseras är ännu inte klart, men föreliggande volym utgör ett starkt argument för värdet av en sådan vidgad samverkan.

Jonas Nordin